

LUMIKKI JA MYRKKYOMENA

Alan Turing
(1912–1954)

Englantilaisen yleisneron Alan Turingin kuoleman yllä lepää salaperäisyyden verho. On hyvin mahdollista, ettei kenenkään muun nykyajan ajattelijan kuolemaan liity yhtä paljon legendoja ja spekulatioita. Kiistatottomat tosiasiat ovat lyhykäisyydessään seuraavat: siivooja löysi Turingin kotoaan kuolleen 8. kesäkuuta 1954. Turingin todettiin kuolleen edellisenä iltana syanidimyrkytykseen, ja hänen viereltään löytyi puoliksi syöty omena. Hän oli kuollessaan 41-vuotias. Loppu on enemmän tai vähemmän arvailujen varassa.

Virallinen, ylimalkaiseksi mainittu kuolinsyytutkimus julisti tapauksen suoralta kädeltä itsemurhaksi; oletettiin, että Turing oli itse laittanut kuolettavan syanidin omena. Omena ei itse asiassa koskaan edes tutkittu. Kieltämättä Turing oli vähän ennen kuolemaansa joutunut elämäntilanteeseen, joka antaa itsemurhatulkinnalle aikamoista uskottavuutta. Kahta vuotta aiemmin, vuonna 1952, hänet oli pidätetty syytettynä homoseksuaalisesta suhteesta, mikä oli tuohon aikaan rikos Britannias-

sa. Turingin aseman takia tapaus sai paljon nöyryyttävää julkisuutta. Hänet tuomittiin “epäsiveellisestä teosta”, ja hän välttyi kahden vuoden ehdottomalta vankeusrangaistukselta vain suostumalla uudenlaiseen “tieteellisen hoitoon” naishormoneilla – niin sanottuun “kemialliseen kastraatioon”. Vähempikin horjuttaisi ihmisen henkistä tasapainoa.

Toisaalta skandaali oli vuonna 1954 jo jäämässä unholaan, ja rangaistuskin oli suoritettu, sillä vuodeksi määrätty hormonihoido oli lopetettu jo vuotta aikaisemmin. Näin jupakka ei suoraan selitä itsemurhaa juuri tuolla hetkellä. Toinen mahdollisuus on, että Turing olisi kokenut tieteellisen luomisvoimansa hiipuneen tai työnsä polkevan paikoillaan ja masentunut tästä. Joitakin merkkejä tällaisista mielialoista oli olemassa, mutta toisaalta hän oli myös alkanut työskennellä eräiden uusien kiinnostavien aiheiden parissa, joten näyttö on näiltä osin melkoisen monitulkintaista. Jos kyseessä oli itsemurha, sen pohjimmainen motiivi ei ole lainkaan selvä.

Turing ei jättänyt jälkeensä minkäänlaista itsemurhaviestä. Kukaan Turingin läheisesti tunteneista ystäväistä ei myöskään ollut havainnut hänen mielialassaan tai käyttäytymisessään mitään itsemurha-aikeisiin viittaavaa (toisaalta neron ajatuksenkulkua oli kyllä yleensäkin vaikea ymmärtää) vaan hänen kuolemansa tuli kaikille täytenä yllätyksenä. Muun muassa nämä seikat puhuvat itsemurhateoriaa vastaan.

Turingin äiti ei koskaan hyväksynyt väitettä, että hänen poikansa Alan olisi tehnyt itsemurhan. Hän piti tapausta onnettomuutena. Totta onkin, että Turing teki kotonaan kemiallisia kokeita, joissa käytettiin syanidia.

Tiedetään, että rouva Turing varoitteli usein poikaansa ja vannotti tätä pesemään aina huolellisesti kätensä keuhkojen jälkeen. Turing suhtautui varoitteluihin välittömästi. Se mahdollisuus, että kyseessä olisikin ollut tapaturma, ei näin ole täysin poissuljettu. Turingin elämäkerturi Andrew Hodges toisaalta arvelee, että jos Turing halusikin tehdä itsemurhan niin, ettei hänen äitinsä kuitenkaan pitäisi sitä itsemurhana, tämä oli todella nerokas tapa tehdä se.

Jos kyseessä todellakin oli itsemurha, halusiko Turing sisällyttää tekotapaan myrkkymenoinen jonkinlaisen symbolisen viestin? Sisälsikö se viittauksen samoihin aikoihin elokuvateattereissa pyörineeseen Disneyn suosittuun *Lumikki*-elokuvaan (ensi-ilta 1950), jossa paha äiti puoli tarjoaa valepuvussa Lumikille myrkytetyn omenan? Ja kuka siinä tapauksessa edustaisi pahaa äitipuolta? Vai oliko kysymys sittenkin hyvän ja pahan tiedon puun omenasta ja tätä kautta ehkä paratiisin ja viattomuuden kadottamisesta? Ja oliko pelkää sattumaa, että kuolinpäivä oli helluntai?

Toisaalta Turingin epäselvälle kuolinsyylle voidaan harkittaessa hakea selitystä aivan toisesta suunnasta. Hänellä oli nimittäin kauan kiinteät yhteydet maansa tiedustelupalveluun. Nuori Turing oli ratkaisevassa asemassa, kun englantilainen tiedustelu toisen maailmansodan aikana ratkaisi saksalaisten murtamattomana pidetyn Enigma-salakirjoituskoodin. Turingin myöhempi työskentely ensimmäisten tietokoneiden kehittämisen parissa tapahtui myös kiinteässä yhteydessä tiedustelu- ja sotilaspiireihin. Uudet tietokoneet olivat olennaisia muun muassa atomipommien kehittämisessä. Vaikka tällaiset sovellutukset tus-

kin kiinnostivat Turingia, yleisesti uusi tietokone ymmärrettiin ennen kaikkea sotilasteknologiaksi, ja Turingin sekä hänen työyhteisönsä työtä pidettiin yhtenä Lännen suurimmista sotasalaisuuksista. Monet Turingia koskevat asiapaperit ovat vielä tänä päivänäkin salaisia.

Kun Turing sitten joutui nöyryyttävästi julkisen oikeusprosessin pyöriteltäväksi ja hänestä tuli tuomittu rikollinen, monilla tahoilla epäiltiin hänen lojaalisuuttaan isänmaalleen ja vaitioloaan. Turingilla oli myös ollut tietynasteisia vasemmistosympatioita, vaikka toisaalta on myös todettava, ettei hän koskaan ollut mikään kiiwas kommunisti tai Neuvostoliiton ihailija. Kylmän sodan lähes vainoharhaisessa ilmapiirissä Turingia joka tapauksessa alettiin pitää turvallisuusriskinä.

Turing “tiesi liikaa”. Tilanne on antanut aihetta monenlaisille salaliittoteorioille. Toistamiseen on esitetty epäilyjä, että Britannian turvallisuuspalvelu MI5 – tai amerikkalaisliittolaisten CIA – olisi murhannut hänet. Myös sillä mahdollisuudella, että asialla olisikin – syystä tai toisesta – ollut Neuvostoliiton KGB, on spekuloitu. Mitään varsinaista näyttöä salamurhateorioille ei kylläkään ole esitetty.

Sen sijaan on totta, että Turing oli kiinteästi tekemisissä maansa tiedustelupalvelun kanssa 1950-luvulle asti. Ilmeisesti häntä käytettiin yhä erityisesti (kaiketi lähinnä Neuvostoliiton) salakirjoituskoodien purkamisessa. Asia kuuluu edelleen paljolti salaisuuden piiriin, ja siitä tiedetään nykyäänkin kovin vähän. Oletettavasti Turing tällä elämänsä salaisella puolella sai tietoonsa myös monia arkaluontoisia asioita ja jopa suuren luokan valtiosalaisuuksia. Ehkä erityisesti tästä syystä häntä alettiin vuo-

den 1952 skandaalin jälkeen pitää vaarana valtiolliselle turvallisuudelle.

Vaikka turvallisuuspalvelu ei kaiketi vaientanutkaan häntä, se ei toisaalta ollut toimetonkaan. Turingia tarkkailtiin jatkuvasti ja hänen yksityiselämänsä puututtiin eri tavoin. Turing ilmeisesti tajusi menettäneensä vapautensa ja yksityisyytensä – lopullisesti. Tilanteen on täytyntä olla Turingille hyvin ahdistava. Tämä voi tarjota jonkinlaisen lisäselityksen itsemurhalle.

Kaiken kaikkiaan, kun otetaan huomioon Turingin monin tavoin ahdistava elämäntilanne sekä vakuuttavan vastaanäytön puuttuminen, uskottavin selitys lienee sittenkin itsemurha, vaikka tarkka motiivi onkin perin epäselvä. Mutta täyttää varmuutta asiasta ei ehkä koskaan saada.

Panu Raatikainen

KIRJALLISUUTTA

HODGES, ANDREW, *Alan Turing – Arvoitus*. Terra Cognita, Helsinki 2000.

— *Turing – Luonnonfilosofi*. Otava, Helsinki 2001.

<http://www.turing.org.uk/turing/Turing.html>